



Kardak Krizinde Türk Basınına Eleştirel Bakış

A Critical View of the Turkish Press in the Kardak Crisis

Elçin TALAY* 

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, talay.elcin@gmail.com, ORCID: 0009-0008-1356-8363

Öz

Bu çalışmada yetişkinlerin duygularını ifade etme becerileri ile çocukluk yaşantıları arasındaki ilişkinin ve bu ilişkiyi etkileyen faktörlerin belirlenmesi Çalışma; basın, kendi oluşturmuş olduğu etik ilkelerini ihlal etmesi durumunda ülkelerin dış politikalarını etkileyebilecek krizlere dahi neden olabileceklerini göstermek için hazırlanmıştır. Araştırma hazırlanırken "literatür taraması" yapılmış ve ek olarak, kriz ile ilgili daha öncesinde çekilmiş olan belgeler izlenerek "söylem analizi" yöntemi ile çalışılmıştır. Tarih sıralamasına göre haberler sıralanmış analiz edilip Basın Etik ilkelerine uyup uyulmadığı incelenmiştir. Özellikle de kriz ile ilgili verilmiş olan demeçlere yer verilerek durum ele alınmak istenmiştir. Bu şekilde, tarafların kendi doğrularını nasıl savunduğuna bakarak tarafsız bir gözlem yapılmak istenmiştir. Medyanın, kendi etik ilkelerine uymaması durumundan asıl krize yol açabileceği aktarılmıştır. Sabah Gazetesi'nin eleştirisi gibi rakipleri tarafından eleştiriyeye de maruz kalmış iken ayrıca siyasi kanat tarafından da 'bayrak yarışı' na girilerek hükümet gibi davranmış olmaları eleştirilmiştir. Bu noktada, medyanın doğru ve tarafsız bir şekilde olayları sunma yükümlülüğünün ihlal edildiği, ancak bu yükümlülüğün varlığının önemli olduğu belirtilmiştir. Basın Konseyi'nin kriz sürecinde etik ilkelerle uyum konusundaki açıklaması ile gazetecilerini savunması da ayrıca dikkat çekici bir unsurdur. Ve sansasyonel dil kullanımının, tansiyonun asıl yükselttiği ve krizin nasıl başlayıp sona erdiğini detaylarıyla ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Basın ilkeleri, Sansasyonel habercilik, Medyanın tarafsızlığı, Basın etiği.

Abstract:

Study; It has been prepared to show that if the press violates the ethical principles it has established, it may even cause crises that may affect the foreign policies of countries. While preparing the research, a "literature scan" was conducted and, in addition, documentaries shot previously about the crisis were watched and studied with the "discourse analysis" method. The news was sorted and analyzed according to date order and it was examined whether the Press Ethics principles were complied with. In particular, the situation was intended to be addressed by including the statements made regarding the crisis. In this way, an objective observation was intended to be made by looking at how the parties defend their own truths. It has been stated that if the media does not comply with its own ethical principles, it may cause the real crisis. While they were criticized by their rivals, such as the criticism of Sabah Newspaper, they were also criticized by the political wing for behaving like the government by engaging in a 'relay race'. At this point, it has been stated that the media's obligation to present the events accurately and impartially has been violated, but the existence of this obligation is important. Another striking element is the Press Council's defense of its journalists with its statement on compliance with ethical principles during the crisis. And the use of sensational language, what actually increases the tension and how the crisis begins and ends are discussed in detail.

Key words: Press Principles, Sensational Reporting, Media Impartiality, Press Ethics.

Giriş

Kardak Krizi 25 Aralık 1995 tarihinde Figen Akat adlı sivil bir geminin Ege Denizi açıklarında karaya oturması ile ortaya çıkmış bir sorundur ve iki ülkede kendi tezlerini ortaya koyarak bu kayalığın kendine ait olduğunu ileri sürmüştür. Araştırma da ise olayın çıkış anından sona erişine kadar basına yansımaları yönünden inceleyerek medyanın tarafsızlık ilkelerine ve basın etik ilkelerine uymayışının nasıl sıcak çatışmaya döndüğü aktarılmıştır. Bugün de popüler ve çok satanlar içinde yer alan Milliyet, Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri ile Türkiye’de ilk kez abonelik sistemine geçen Türkiye Gazetesi incelenmiştir. Birinci bölümde, iki ülke arasındaki krizin nasıl bir siyasi ortam içinde geliştiğini anlama kadına detaylı bir inceleme sunulmaktadır. Ayrıca, krizin başlamasına neden olan coğrafi unsurları da anlamak adına kayalıkların konum bilgisine yer verilmiştir. Metin aynı zamanda krizin nasıl başladığı, nasıl geliştiği ve nasıl sona erdiği konularına odaklanarak, bu süreç içindeki dönüm noktalarını ve aktörlerin rollerini detaylı bir şekilde açıklamaktadır. Krizin tırmanma evreleri, diplomatik müzakereler, uluslararası müdahaleler ve diğer etkenlerin incelenmesi, olayların karmaşıklığını ve derinliğini ortaya koymaktadır.

İkinci bölümde, çalışmanın temel dayanağı olan basına odaklanılmıştır. Medya ve siyaset arasındaki karmaşık ilişkiye vurgu yaparak, bu iki önemli aktörün nasıl etkileşim de bulunduğu ve birbirinin asıl şekillendirdiği incelenmiştir. Basının, siyasi olayların asıl ele aldığı, gündem oluşturma süreçlerinden asıl katkıda bulunduğu açıklanmıştır. Ayrıca, medyanın sansasyonel dil kullanımı bu bölümde ele alınmıştır. Sansasyonel habercilik kavramının ne anlama geldiği, medyanın bu tür bir dil kullanımının toplumdaki etkileri ve haber değeri ile gerçeklik arasındaki denge konularında inceleme yapılmıştır. Son olarak, bu bölümde Basın Konseyi’nin tarihine odaklanılmıştır. Üçüncü bölüm, çalışmanın merkezine yerleşmiş olan basının krize dair haberlerine odaklanmış ve söylem analizi yöntemi kullanılarak detaylı bir haber analizi gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, medyanın krizle ilgili olarak ürettiği haberler söylem analizi çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca, Basın Konseyi’nin krizle ilgili yaptığı açıklamalara ve bu konudaki eleştirilere bu bölümde detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Basın Konseyi, gazetecilerin ülkeleri ile ilgili bir duruma tarafsız kalamayacağını savunurken önemli köşe yazarları ise bu görüşe karşı çıkmıştır.

Kardak Krizinde Siyasetin Durumu

Krizi gözlemlemeden nasıl bir siyasi dinamiğe sahip olduğuna bakılmalıdır. Siyasi iklimler, meseleleri ele alış biçimlerine etki eder ve hatta benzer olaylara farklı siyasi dönemlerde farklı tepkiler verilebilir. Bu duruma "zamanın ruhu" demek mümkündür. Kardak Krizi sırasında da bu geçerlidir ve bakıldığı zaman bu kadar belirsizliğin olduğu bir ortamda gazeteciler, kayalıklara kadar gitmese belki de siyasiler durumu mesele yapmak istemeyecekti. Kayalıklara oturma meselesi kriz olduktan sonra ise Çiller, bugün dahi kendi ile özdeşleşen imza cümleleri ile mesele ile kendini özdeşleştirmiş, bir nevi kazanmama ihtimali olmadığını altını çizerek halkın güvenini ve takdirini arkasına almak istemiştir. Çünkü seçimlerin birinci partisi Doğru Yol değildi ve seçim sonuçlarına göre muhalefette olması gerekirken parlamenter sistem gereği başbakanlık koltuğuna oturabilmişti. Seçimlerin kazananı ise Erbakan’dı.

Refah Partisi ve Necmettin Erbakan, 1995 genel seçimlerinden galip ayrılmış ancak oyları tek başına bir iktidar kurmaya yetmiyordu. Bu istikrarsızlık içinde hükümet kurma görevi, Necmettin Erbakan’a verildi ancak muvaffak olunamaması üzerine, seçimlerde en çok oyu alan ikinci partinin lideri, Mesut Yılmaz görevi aldı. Yılmaz, Tansu Çiller’in Doğruyol’u ile Ana-Yol koalisyonunu kurmuş ancak meclisten güvenoyu alamamaları bu koalisyonun yalnızca 6 Mart-28 Haziran 1996 arasında üç ay görev yapabilmesine neden oldu. Ve iktidarı kurma görevi tekrar Erbakan’a geçerek Çiller ile bugün dahi ülke tarihini etkileyen Refahyol’u 8 Temmuz 1996’da kurdular. Meclisten güvenoyu alındı ve protokole göre Erbakan 2 yıl Başbakanlık yaptıktan sonra Tansu Çiller Başbakanlığı devralacaktı. Bir diğerinin başbakan olduğu dönemde ise diğeri ülkenin dışişleri bakanı ve başbakan yardımcısı olacaktı. Koalisyon çarpıcı durumlar ile hükümet etme işine başlamıştı; Erbakan ülkenin içinde bulunduğu ittifak olan NATO ile ilişkileri kötü hatta ilişkisi dahi olmayan İran’a, başbakan olduktan sonraki ilk dış ziyaretini gerçekleştirmişti ve elbette ABD’nin tepkisini çekmiş oldu. Ardından gerçekleştirdiği “Mısır-Libya ve Nijerya gezileri” (Ateş 2019) yeni başbakanın dış politika tercihini ortaya koymuş oldu ve eleştiri oklarının da hedefi haline geldi. Bu dış politika tercihleri ve iç politikaya yansımaları zamanla eleştiri oklarını daha da alevlendirdi, öyle ki kimilerine göre “Son Darbe” diye adlandırılan Türkiye’nin bugününü şekillendiren “28 Şubat Süreci” başlamış oldu. (Ateş 2019)

Kayalıkların Konumu

Coğrafi yönden Doğu Kardak’ın Türkiye’ye mesafesi “3.6 MİL” ile Kalimnos’a mesafesi ise “5.65 MİL”dir. Batı Kardak ise Anadolu’ya (Muğla ili için) “3.9MİL” iken Kalimnos’a “5.4MİL” (Güncan,2022) mesafe de bulunur.

Kayalıkların ismini Kardak olarak adlandırmamız yalnız Cumhuriyet Dönemi’nde değil, İmparatorluk döneminde de bu şekilde idi. Kayalıkların Yunanca ismi ise “İmia” dır. (Keser ve Ak, 2013) Yüz ölçümü ise 19.730 m2 ve 16.680 m2 (Gümrükçü ve Karabulut, 2021) ‘dir.

Piri Reis çizdiği kendi haritasında “İkizler”, Rum dilinde “uç” anlamına gelen Kardak kayalıkları küçük yüzölçümü ve yıllarca göz ardı edilip fark edilmemesine rağmen iki komşu ülkeyi neredeyse savaşın eşiğinden çevirmişti. (Gümrükçü ve Karabulut, 2021) Ayrıca Türk tarafı kriz sırasında kayalıkların tapusunu Muğla/ Bodrum’da bir kaymakamlıkta bulup kayalıkların Türkiye’nin mülkiyetinde” olduğunu iddia etmişlerdir ki bu iddia 9 Ocak 1996’da Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından reddedilmiştir.” (Özgör,2021) Ancak tapunun Türk tarafında bulunduğu hatırlanması dahi kriz anında soğukkanlı davranabilen bürokratlar olduğunun göstergesidir ve elde bir kanıt olması hasebiyle psikolojik bir üstünlük sağlanmasını sağlamıştır.

Krizin Doğuşu

Çanakkale'den İsrail'e gitmekte olan Figen Akat isimli Türk bandıralı kuru yük gemisinin 25 Aralık 'ta sabaha karşı Kardak Kayalıklarında karaya oturdu ve kayalık krizi doğdu. (Gümrükçü ve Karabulut,2021) Erim Akat ise yalnızca gemisinin kurtarılmasını istiyordu ve ona göre bu surum deniz kazasından öte bir durum değildi. Erim Akat, şeklinde *"Bu kayalıklara şimdiye kadar biri sahip çıkıp da bir fener koymayı akıl etseydi bu kaza meydana gelmezdi"* (Serdar, 2020) sözlerini sarf etmesi gösteriyor ki kendisi yalnızca ticari kaygı taşıyan bir iş adamı idi.



Fotoğraf 1. Figen Akat Gemisi.

Kaynak: <http://kuzeyli48.blogspot.com/2013/01/kardakta-psikolojik-savasin-tum.html>.

Bu krizde ortaya çıkan olaylarda, herhangi bir milliyetçi veya bilinçli bir şekilde kıta sahanlığına dair yapılan bir saik bulunmamaktadır. Olayların temelinde, çeşitli faktörlerin etkisi altında gerçekleşen bir dizi gelişme yer almaktadır. Bu gelişmeler arasında stratejik çıkarlar, ekonomik dinamikler, siyasi durumlar ve bölgesel ilişkiler gibi faktörler bulunmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerdeki dinamikler ve bölgesel güç dengeleri, krizin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Akat'a Yunanistan, Yunan kara sularında bulunduğunu iddia ederek yardım teklif etmişti. Kaptan ise Türk kara sularında bulunduğunu bildirmiş ve yardım teklifini reddedip Türk Sahil Güvenlik Komutanlığından gelecek yardımı beklemek istemiştir. (Gümrükçü ve Karabulut, 2021) Kaptanın yardım tekliflerini kabul etmeyerek Türkiye yardımı bekleyişi kışkırtma olarak algılanmıştır.

Yardım teklifinin reddi üzerine Akat'ın etrafını Yunan hücum botları tarafından sarılması gerilimi tırmandırırken geminin kaptanının yaptığı bir tespitle, *"Kardak Kayalıklarının hangi tarafın kara sularına dâhil olduğu ve dolayısıyla hangi tarafın egemenliğinde olduğu konusunda Türkiye ve Yunanistan arasında gerilimli günler"* iki ülke içinde gelmekteydi. (Gümrükçü ve Karabulut, 2021)

Geminin kurtarma çalışmaları sırasında Türkiye'yi zor durumda bırakan bir olay gerçekleşmişti ki o da Akat'ı kurtarması gereken Türk bir şirket olan Onur Gemi Kurtarma A.Ş., Matsas Star adlı Yunan gemi kurtarma şirketinden römorkör kiralayarak Figen Akat'ı kurtarmış ve bu kiralama anlaşması daha sonradan bu anlaşmayı bilmeyen Türkiye'yi zor bir durum içinde bırakmıştı. "Yunanistan'da Türk resmi makamlarının Matsas Star'a izin verdiğini iddia ederek Türk tarafını zor surumda bırakmıştır. Ancak durum tamamen Türkiye'nin dışında gerçekleşmişti. (Günca,2022)

Ardından Türk Dışişleri Bakanlığı, Yunan Büyükelçiliği ile görüşmelere başlamıştır, bu görüşmeler sırasında Türk tarafının nota vermesi, krize resmi bir nitelik kazandırmış oldu. Sonunda ise Figen Akat gemisi kurtarılmış ve Güllük Limanına 26 Aralık 1995 günü çekilmiştir. (Şihmantepe, 2013)

Bu krizin temelinde herhangi bir kasıt olmadığı, aksine bir dizi tesadüfi olayın etkili olduğu görülmektedir. Kayalıkların hakimiyeti konusundaki belirsizlik ve bu alanın Yunan toprağı olarak kabul edilmesi, krizi tırmandırmıştır. Krizin temelini oluşturan bu faktörlerin başında, denizcilik kazalarının doğası, keşfedilen kayalıkların konumu ve stratejik önemi gibi etmenler gelmektedir.

Kriz Anı ve Sona Eriş

Dış politika için de yaşanan krizlere verilen cevaplar iç politik anın süzgecinden geçer; dış politika davranışımızın sertliği, genelde içeri de yaşadığımız kargaşaların yansımalarıdır. Hazırlıksız yakalandıkları bu kriz çalkantılı günler yaşayan iki ülkenin iktidarları içinde geri adım atamayacakları bir mesele halini almaya başlamıştı. Karşılıklı olarak iki ülkeyi de basın, sıkıştırıyordu. Bu nedenle durumu daha da kızıştıran açıklamalar yapmaya itilmiş oldular.

Yunan Dışişleri Bakanı Pangalos *"Kardak bizimdir"* şeklinde bir açıklama yapmış ve bunun üzerine Çiller ise halen Kardak Krizi denildiğinde akıllara gelen *"O bayrak iner, o asker gider"* yanıtı vermiştir. (Güzel,2007) Ancak çözüm için barışçıl bir dil gerekmektedir, aksi halde iki NATO ülkesi de daha önce varlığını bile fark etmedikleri kayalıklar yüzünden sıcak çatışmaya girişecekti. Bu konu da Cumhurbaşkanı Demirel'inde barışçıl çözümden yana olduğu görülmektedir.



Fotoğraf 2. Hürriyet Gazetesi (<https://twitter.com/TrDisPolitika/status/825220209996922882> , Erişim Tarihi:11.02.2024)

Nur Batur'un kitabından aktarıldığı şekilde dönemin Cumhurbaşkanı Demirel'in görüşü şu şekildedir:

“Gemiler kayalığı çevirmiş... Başbakan (Tansu Çiller) geldi. ‘Kayalığa asker çıkaralım, bayrak çıkaralım’ diyor. Askerler öyle diyor, başbakan öyle geliyor bana... Gidip bayrağı indirsek onlar müdahale eder. Onlar ederse biz ederiz. Hava kuvvetleri için içine girer. Savaş olur. Savaş zaten böyle olur ‘Bu çok ağır bir sorumluluktur’ dedim. Bunu başka türlü çözümlerin yolu yok mu? Peki, buradan savaş çıkarsa biz bunu dünyaya nasıl izah ederiz. Savaş çıkarsa kendi halkımıza nasıl izah ederiz.? Bize ‘Bir avuç kaya parçası için bu savaşı çıkarmasaydınız, başka türlü halletseydiniz’ demezler mi? Askeri tedbir alınca kadar biz yapılacak her şeyi yaptık mı yapmadık henüz. Ben diyorum ki, çağırdım hepsini geldiler... Açıkça söyledim... Siz Genelkurmay başkanı olarak bunun sorumluluğunu taşıyamazsınız! Siz başbakan olarak taşıyamazsınız. Siz dışişleri bakanı olarak taşıyamazsınız. Bu sorumluluğu kimse taşıyamaz. Başka bir şey düşünün... Müdahale her zaman yapabilirsiniz ama o en son yapılacak iştir. İki saat sonra Genelkurmay başkanı tekrar geldi: ‘Efendim sizin söylediğiniz doğrudur’ dedi. ‘Orada ikinci kayalık var. İkinci. İkincisine de biz asker çıkaralım’ Gayet güzel. Bir taraftan da Amerikalularla konuşuyoruz. Diğer taraftan ikinci kayalığa asker ve bayrak gönderme talimatı verdik. Biz sadece Clinton’ın lafına kanmadık. Kaldırın asker ve bayrağı hadise bitsin. İkinci kayalığa çıkmasaydık. Amerika’nın arabuluculuğu belki işe yaradı belki de yaramazdı. Diplomaside güçlü olmak için kuvvet lazım. Gücünü göstermek lazım. Biz de gücümüzü gösterdik.” (Batur, 2004)

Kardak Krizi yeni yıla kadar yani 1 Ocak 1996 senesine kadar sürmüştür. Yunan basını içerisinde yer alan Gramma adlı dergisinin 20 Ocak'ta konuyu detaylandırarak haber yapması ise Yunan kamuoyunun dikkatini çekerek konuyu halk nezdinde de krize çevirmiş oldu. (Şıhmantepe, 2013) Ayrıca Kalimnos Adası Belediye Başkanı, adanın papazı, aileleri ve Antenna televizyon kanalı 26 Ocak 1996 tarihinde Kardak Kayalıklarına giderek Yunan bayrağını dikmiş ve Türkiye'yi zor bir durumun içinde bırakmıştır. Bayrağı indirmek için adaya gidilmesi savaş çıkma ihtimalini beraberinde getirecekti ancak bayrağın orada durması da zaten sallantıda olan siyasi iktidarın toprak kaybetmesi anlamına gelecekti. Bu hareket yalnız Türk tarafı için değil, Yunanistan içinde önemli bir eşikti; dikilmiş olan bayrağı indiremezlerdi ki bu da savaş ihtimalini göze almak demektir. Belediye Başkanının attığı bu adım için “Emekli büyükelçi P. K. Ioakeimidis tarafından “pervasız beceriksiz eylem” olarak nitelendirilmiştir. “ (Gümrükçü ve Karabulut, 2021)



Fotoğraf 3. Papaz ve Bir Grup Eşrafın Kayalıklara Çıkması

(<https://www.internethaber.com/kardak-fotograf-lari-19-yil-sonra-yayinlandi-foto-galerisi-1200825.htm>, Erişim Tarihi:11.02.2024)

Kayaya oturma gerginliğinden “bayrak dikme” gerginliği başlatan Yunan belediye başkanı ve basınının hatalı tutumuna, Türk siyasetinin nasıl bir tepki vereceğini bilemiyoruz çünkü henüz bir tepki vermeden araya Türk basını girerek neredeyse bir “vatan savunması” başlatmışlardır.

Hürriyet Gazetesi'nin iki temsilcisi, hemen ertesi gün Kardak (İmia) kayalıklarına giderek Yunan bayrağını indirip Türk bayrağını asmıştır ve böylece diplomatik dilin sertleşmesine yol açmıştır. (Şihmantepe,2013) Olaya hükümetten önce basının cevap vermesi de basının krizde başat aktör olduğu göstermektedir.

Konu ile ilgili 'Operasyon Kardak' isimli belgeselde Ertuğrul Özkök ve Hüseyin Kocabıyık'ın açıklamaları aşağıdaki gibidir:

Hüseyin Kocabıyık'a göre (Tansu Çiller'in danışmanı);

"Bizim Hürriyet Gazetesi'nin acayip muhabirleri helikopterle adaya gittiler, son derece popülist bir şeydi tabi; Yunan bayrağını indirip Türk bayrağını diktiler. Ne vakit ki hem Yunanistan'da hem de bizde medya tamamen kıskırtıcı ve rol kapmaya dönük hatta popülizm bile denmez çünkü popülizmde bir mantığı var, yani Hürriyet Gazetesi'nin gidip bir adaya helikopterle inip bayrak değiştirmesi de ne oluyor? Bunu yapacaksa bu ülkenin askerleri yapar. Ardından Yunan askeri geldi adaya, onlarda Türk bayrağını çıkarıp Yunan bayrağını astılar. Böylece olay iki ülke arasında diplomatik bir krizin ötesine çıkıp bir milliyetçilik krizine dönmeye başladı."

Kendisinin açıklaması ile basının, siyasi bir aktör gibi diplomatik bir krize yanıt vermesinden krizden sonra dahi nasıl bir rahatsızlık duyduğunu ve aslında basının kriz boyunca takındığı tutumu, milliyetçi bir hisle değil de puan toplama amaçla sürdürdüğü fikrine sahip olduğu görülüyor.

Dönemin Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök'e göre ise durumu açıklarken 'Türk adası' diye açıklaması milliyetçi saiklerle hareket edildiğine delalet ediyor ve Ankara'yı sessiz kalmak ile suçlamıştır.

"Sabah toplantısında oturuyoruz böyle dedim ki ben 'Ne oldu orada, kurtarıldı mı o gemi?' Yok, kurtarılmadı çünkü kurtarılması için bir yardımın gitmesi lazım fakat Yunanlar 'burası bizim adamız' diyor; Türkler, 'bizim adamız' diyor, gidemiyor gemi falan. Ya neresi bu, dedim ben yahu; Bir bakın, dedim. Kardak, dediler. 'Kardak neresi?' dedim, hiç hayatım da duymamıştım daha adını. İşte, dediler; Gümürlük'e yakın bir yer. Ertesi sabah toplantıya geldik tekrar. O sırada gazeteler geldi ve Milliyet Gazetesi'nin üzerinde kocaman, tam sayfa 'İşte, o ada!' diye 'O adaya gittik, girdik.' falan diye bir haber. Yemyeşil bir ada işte, kocaman duruyor falan. Bizim haber ajansının o zamanlar gene müdürü Uğur Cebeci var. Uğur, dedim; 'Milliyet gitti' dedim. 'Siz gidip bulamadınız şu adayı' dedim. Uğur, gülmeye başladı. 'Noldu?' dedim. 'Ertuğrul Bey, yanlış adaya gitmişler. Orası Kardak değil.' dedi. Milliyet'in birinci sayfasındaki ada, Kardak değilmiş. Yazı işleri masasına oturduk ve önümüze bir fotoğraf geldi. Fotoğraf şöyle; bir kayalık, bir tane helikopter duruyor, üzerinde Türk bayrağı böyle kuyruğunda. Bizim muhabir çocuklar, oraya bir tane Türk bayrağı dikmişler. Türk bayrağı ile harika bir fotoğraf. Bizde aldık bunu ertesi gün sayfaya açtık bunu. 'İşte Türk bayrağı' diye açtık. Tabi ertesi sabah gazete çıkınca olay patladı. Yunanistan'da bir anda olay oldu. Bizim çocuklar gittiklerinde çünkü bir tane Yunan bayrağı bulmuşlar. Yunan bayrağını çıkarıp yerine Türk bayrağını takmışlar. Yunanistan'da Yunan basını ayağa kalktı. Birden bir Kardak meselesi çıktı ortaya, böyle yani mesele. Neyse iş böyle büyüdü, tabi öbür Türk basını girdi falan. Fakat o ana kadar Türkiye'de Ankara'dan bir tepki yok. Böyle şeylerden medyayı suçlamak, bence çok kolaycı bir yaklaşım. Dolayısıyla bizde bir şey yapmadık. Biz gittik oraya, Türk adası diye bir yer orası, fotoğrafını çektik, fotoğrafını yayınladık." (Operasyon Kardak, 2021, Blue TV)



Fotoğraf 4. Hürriyet Gazetesi Muhabirlerinin Kardak Kayalıklarına Türk Bayrağını Dikmeleri.

<https://www.21vyte.org/tr/merkezler/unutulan-bir-krizin-anatomisi-ve-perde-arkasi-kardakkayaliklarikriz,Erisim>
Tarihi:11.02.2024)

Yunan tarafı tüm bunların karşısında sert bir tavır alarak "28 Ocak 1996 günü, 12 kişilik bir Yunan askerî timi Kardak'a daha sonradan anlaşıldığı üzere Doğu Kardak'a çıkararak Yunan bayrağı çekmiştir. Türkiye ise durum karşısında hemen karşı atak yapılmayarak öncelikle Yunan Büyükelçi'yi, Dışişleri Bakanlığına davet etmiş ve nota vererek tepkilerini bildirmişlerdir. (Şihmantepe, 2013) Ancak Türkiye'nin sakinliği karşı tarafta aynı etkiye neden olamadı ve daha aynı gün Yunan başbakan Simitis, açıklamasında "Bu veya herhangi bir saldırgan milliyetçiliğe, Yunanistan'ın cevabının anında, sert ve kararlı olacağını ilan ediyoruz" demiş ardından da tüm imkanları ile Türkiye'ye karşı harekete geçebileceklerini belirterek "Türk gemilerinin Yunan kara sularından çıkmasını salık vermiştir.(Şihmantepe, 2013) Bununla da yetinmeyerek Türk Büyükelçi'yi çağırarak kayalıklara yaklaşanlara ateş açılacağı konusunda uyarılmışlardır. (32.Gün Kardak Belgeseli)

Dönemin Deniz Kuvvet Komutanı Güven Kaya'nın bu söylem karşısındaki değerlendirmesi şu şekilde olmuştur:

“Bunun anlamı, Yunanistan’ın buradaki egemenlik hakkını artık silahla korumaya hazır olduğunu belirten bir mesajdı bize.” (32.Gün Kardak Belgeseli)

Durum karşısında Türkiye, fevri olmayan tutumunu devam ettirmeye çalışarak ABD Başkanı ve Avrupalı liderlerle temas kurmuştur. (Şihmantepe, 2013). Son çare olarak *Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı SAT (Su Altı Taarruz) timleri, 30 Ocak’ı 31 Ocak’a bağlayan gece Türk Diplomatları öğrenilen bilgi sonucu Yunan askeri bulunmayan Batı Kardak’a gizlice çıkararak konuşlanmıştır.* (Şihmantepe, 2013) (32.Gün Kardak Belgeseli)

Tüm bu süreç yaşanırken NATO üyesi olan iki ülke arasında arabuluculuk yapmak amacıyla ABD Başkanı Clinton, hem Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel hem Başbakan Çiller ve hem de Yunanistan Başbakanı Simitis ile telefon görüşmeleri yapmış ayrıca da hareket gecesi ABD Savunma Bakan yardımcısı Richard Holbrooke’un telefon diplomasisi yürütmüştür. Ardından da 31 Ocak sabahı Yunan kayalıkları terk etmiş onların ardından da Türk SAT komandoları kayalıklardan ayrılmıştır. (Şihmantepe, 2013) Türk askerlerinin adadan Yunan askerlerinden ardından ayrılmış olması, yani ada da bir süre için dahi olsa da daha uzun kalmış olmaları da kayalıkların bir nevi kendilerinin olduğuna dair psikolojik savaşta üstünlük sağlandığı alt metni taşımaktadır.

Yaşanan kriz ortamının sertliğinin ardından Türk basını “1 Şubat 1996 günü Türk medyası (Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Akşam, Son Havadis) “Çıktık Açık Alınla”, “Sağduyu Kazandı, Kriz Donduruldu”, “Sağduyu Zaferi,” “Bayrak İndi, Asker Gitti”, “Rezil Oldular” gibi manşetleriyle durumu” büyük bir coşku ile halka duyurdular. (Gümrükçü ve Karabulut, 2021)



Fotoğraf 5. Milliyet Gazetesi

(<https://denizkartali.com/cevrek-yuzvil-sonra-kardak-ovmen-abdden-arayan-holbrooka-kardaktaviz-dedim.html> , Erişim Tarihi:11.02.2024)

Medya ve Siyaset İlişkisi

Medya ve Siyaset İlişkisi denildiği zaman akıllara bir üçleme olarak ‘medya, siyaset ve kamu’ gelmelidir. Medya ve siyaset bir arada kamunun gündemini oluşturur ve halkın yönünü istedikleri yere çekerler. (Yegen, 2014) Genelde siyasetin yönlendirmesi sonucu ‘iktidarın medya patronları’ istenilen gündemi sayfalarına taşır, karşıt görüşlerinde buna verdikleri tepkiler, istenilen meseleyi sıcak tutmaya yarar. Ülkenin girdiği bir dar boğazda sırasında iktidar, kendini koruyacak gerekçeleri medya aracılığı ile halka arz ettirir ve elbette iktidara cevap veren bir muhalefet ve bu muhalefetinde kendi medyası aracılığıyla kamuoyuna sunacağı bilgiler her zaman gündemi etkileyecektir. Bir takım medya iktidar ile uzlaşırken bir bölümü de çatışmacı bir üslup gütmüş olur. Bu şekilde oluşan Medya ve Siyaset İlişkisinde, medya ‘politize’ edilmiş olur. (Gölcü,2009)

Bir diğer önemli faktör de medyanın, kendi kamuoyunu oluşturma amacıyla bir konuyu mesele haline getirebilme yeteneğidir. Örneğin, Kardak Krizi gibi uzun yıllar önce yaşanan bir olayı, Hürriyet Gazetesi’nin muhabirlerinin “Bayrak dikme yarışını” halen hatırlayarak üzerine yazılar yazılıyor. Bu durumda medya, sansasyonel başlıklar ve çarpıcı görseller kullanarak okuma sayılarını artırabilir ve bu şekilde kendi kâr marjlarına hizmet edebilir. Ancak, bu tür bir yaklaşım genellikle basın etiği açısından eleştirilere maruz kalabilir, çünkü haberin gerçek anlamından ziyade duygusal etki ve dikkat çekicilik ön planda çıkmış olur. Çiller, basına vermiş olduğu “O bayrak inecek o asker gidecek” (Sözcü, 03.01.2021) meşhur sözü, gösteriyor ki kamuoyunu basının yönlendirdiği durumlarda da siyasilerin çıkarına süreç ilerleyebilir ve koalisyon bunalımı yaşanırken dahi bir siyasinin basın mensuplarının karşısında söylediği bu keskin cümle prestij elde etmesine neden olabilir.

Gündem Belirleme

Gündem belirlemeyi en basit anlaşılabilir şekilde tanımlarsak medyanın toplumun öncelikle neyi bilmesini istediği hakkında karar vererek oluşturduğu yapay gündemi ülkenin gerçek bilincine dönüştürmesidir. (Yegen, 2014) Zaten var olan gündem konuları içerisinde de seçim yaparak kendi önceliklendirmeleri sonucu belirli konulara daha çok zaman ayırmaları da gündem oluşturmanın bir sonucudur. “Bu anlamda gündem belirlemeye “medyanın ideolojik çabalarıyla oluşan meseleler” de denebilir.” (Yegen, 2014) farklı medya kuruluşlarının farklı haberleri manşetlerine taşınmaları da bu ideolojik çabalarının sonucudur, anlatım biçimlerindeki farkın da pek çok kez basın etiği ilkelerinin ihlaline sebep olacak kadar şahsileşebilir. Halkın takip ettiği medya kuruluşuna göre güncel sorunların görece önemini farklı düzeylerde algılar. “Gündem belirleme yaklaşımının temeli Walter Lippmann’ın “Kamuoyu” isimli çalışmasına dayanmaktadır.” (Yegen, 2014) Kamuoyu çalışmasına baktığımızda ise “Lippmann, ‘bireylerin çevreleri dışında olup bitenleri anlayabilmeleri, dış dünyayı anlamlı hale getirebilmeleri için bazı anlam haritalarına gereksinim duyduklarını, bu anlam haritalarının da medyanın aktardığı bilgiler doğrultusunda oluşturulduğunu’ ileri sürmektedir.” (Yegen, 2014) Medya, bazı konuları tamamen kendi süzgecinden geçirerek gündem de

oluşturabilir veya yakın olduğu siyaset veya siyasetçiler ışığında onların görüşleriyle kamuoyunu buluşturarak siyasete de hizmet etme kaygısı güdebilir. Tıpkı Medya ve Siyaset başlığımızda ele alındığı üzere iki ayrı durum da ortaya çıkabilmektedir.

Sansasyonel Basın

Okunma kaygısı ile haberlerin ele alınışı sansasyonel habercilik anlayışıdır ki haberi doğru vermek yerine okunma sayısını artırma kaygısı güdülen yapılan haberciliğe örnek oluşturur. Bu habercilik anlayışının dozajını aşmış olduğu haline ise *skandal* denilir. (Ekin,2010) Sansasyonel habercilik, zamanla *tabloidleşme* olgusuna yol açar. Tabloid kavramı, normal kullanımında daha küçük çaptaki gazeteleri tasvir etse de zamanla magazin ve sansasyonel haberciliği anlatır hale gelmiştir. İnal'a göre, "tabloid" sözcüğü çarpıcı, üzüntü içeren olayları anlatmak; ünlü kişilerin dedikodusu gibi olay tiplerini içerir. Bir iş adamının evlendiği maddi durumu kendi kadar iyi olmayan bir kadının haberinin yapılaş biçimi, bir cinayet haberi verilirken 'vahşet' başlığı ile manşete taşınması örnek teşkil eder (Ekin,2010).

Meslek Etiği

Meslek etiği denildiğinde belli bir meslek grubunun çalışanlarının neleri yapmasının uygun olup nelerin uygun olmadığıyla ilgilidir. Meslek etiği kavramı, mesleğe verilen emeğe ve çalışmanın kendisine değer yüklemektedir (Işık,2007). Bu değeri kurallar sistemine bağlayarak kendi mesleklerinin ahlaki kodunu oluştururlar, bunun için de meslek kuruluşları kurulur; tıpkı Basın Konseyi'nin var olması gibi. Çalışmanın yalnızca yeterli olmaması, kurallara uyulması, bir meslek dalında iyi niyetin devamlılığını sağlamayı gözetir. Bu noktada, belirli bir sistem oluşturarak etik değerleri ve sorumlulukları vurgulayan meslek yeminleri, bu meslek gruplarının profesyonelliklerini pekiştirmelerine yardımcı olabilir. Bu duruma örnek olarak Tıp ve Hemşirelik meslek yeminleri gösterilebilir.

Basın Etiği ve İlkeleri

Doğruluk, dürüstlük, bağımsızlık, objektiflik, tarafsızlık gibi değerlerin ortaya ahlaki kodlar, etrafında şekillenen bir medya etiği standartları oluşmuştur. Bu ahlaki kodlar, medyanın güvenilirliğini ortaya koymaktadır, elbette uyulduğu takdirde bu güven hissedilebilir (Doğru Habercilik ve Medya Etiği, 2023).

Basın Konseyi'nin kendi sayfasında yer alan 16 maddelik basın etiği ilkeleri aşağıdaki gibidir;

1. *Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özrü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.*
2. *Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı yayın yapılamaz.*
3. *Kamusal bir görev olan gazetecilik ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez. Gazeteci halkın haber alma ve gerçekleri öğrenme hakkını gözetir.*
4. *Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.*
5. *Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.*
6. *Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.*
7. *Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı gerektirmedikçe yayınlanamaz.*
8. *Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymiş gibi kamuoyuna sunulamaz. Yayınlarda intihale başvurulamaz.*
9. *Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse "suçlu" ilan edilemez.*
10. *Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.*
11. *Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.*
12. *Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.*
13. *Gazeteci, şiddet, nefret, zorbalık ve ayrımcılığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapamaz.*
14. *İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.*
15. *Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.*
16. *Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tezip hakkına saygı duyarlar.*

(<https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>, Erişim Tarihi:10.02.2024)

Basın Konseyi

Türk Basın Konseyi, özgürlüğün temel alındığı demokratik bir sistem oluşturarak halka gerçekleri aktarabilmek adına Basın Konseyi, “6 Şubat 1988 tarihinde, Konsey Sözleşmesini 28 gazete, 22 dergi, 11 haber ajansı, 6 yayın kuruluşu ve 6 basın kuruluşunun imzalamasıyla resmen kurulmuştur.” (Işık, 2007) böylece hem özgür hem özgün olunabilecek ve yalnızca haber aktarılan halka karşı sorulu olunabilecekti. Basın Konseyi’nin organlarına bakıldığında ise ‘Üyeler Kurulu ve Yüksek Kurul’ yer almaktadır ve ayrıca genel sekreterliği bulunur. (Basın Konseyi) Etik bölümümüzde de bahsettiğimiz üzere; meslek kuruluşu olması, ne yapılıp yapılmaması ile ilgili bir sınır çizerek basın organlarının da bu sınırın dışına çıkmadan ahlaki kodlara sağdık bir şekilde mesleklerini icra etmelidir.

Kardak Krizinde Türk Basını

“Pangalos: Kardak Bizindir”, (Milliyet, 27 Ocak 1996, 17.) manşetini Milliyet Gazetesi atarak Yunan tarafından gelen bir cümleyi okuyucu ile paylaşmışlardır.

Bir diğer başlıkta “Yunanistan’ın Kayalık Oyunu” olmuştur. (Cumhuriyet, 30 Ocak 1996, 1.)

“Gerçek gazeteciler olaylarla ilgili haber yapar olay çıkartarak veya var olan sorunları turmandırarak gazetecilik yapılamaz.” (Sabah (31.01.1996: 13)) eleştirisini haber yapmıştır.

“‘Alarm’ adlı (Türkiye (31.01.1996: 1) manşette de Türk tarafına Çanakkale’de bulunan askeri birliklerini teyakkuz haline getirme emrinin verildiği, çok sayıda topçu birliği ve savaş gemisinin Çanakkale’den Ege Denizi’ne açıldığı bilgisi yer almıştır.” (Güncaan,,2022)

“29 Ocak tarihinde ise Türkiye Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamada: “Kayalıklar üzerinde Yunan egemenliği bulunduğunu ispata çalışan işaretlerin aynı şekilde ortadan kaldırılması” istenmiştir. (“Ege Isınıyor”, Cumhuriyet, 30 Ocak 1996, 19.) Aynı gün Simitis Bakanlar Kurulu konuşmasında ise; Yunanistan’ın “Türkiye’ye karşı tüm imkanlarını kullanmaktan tereddüt etmeyeceğini” söylemiştir. (Murat İlem, “Yanıtımız Sert Olur”, Cumhuriyet, 30 Ocak 1996, 1.)” (Gürsoy-Mahdy,2021)

Ertesi de gün “Kardak krizi turmandı” (Cumhuriyet (31.01.1996)) manşeti atılmış ve ayrıca aynı günün gazetesinde, “Türkiye: Sınır ihlali savaş sebebidir” başlığının ardından “Orduda alarm” yazılarak haber yapılmış en son verilen Figen Akat’ın fotoğrafının altına da “Krizde Clinton arabulucu” yazılarak haber tamamlanmış.

Kardak’a SAT komandolarının grup komutanı olan Ali Türkşen, “Kardak’a çıktığımızda herhangi bir tacizle karşılaşmadık. Bayrağımızı dikip beklemeye başladık. Gece olmasına rağmen biz onları onlar da bizi görebiliyorlardı. Böyle onurlu bir görevi yerine getirdiğiniz için mutluyuz” (Türkiye (01.02.1996: 1).)

Yunan Bakan Arsenis’in “Olay bitmiştir. Yunanistan hükümlerinden taviz vermemiştir” (Türkiye (01.02.1996: 1)) sözlerine yer verilmiştir.

Krizde arabulucu olmak için gelen ABD’li Diplomat Holbrooke’un Atina ziyaretleri ile ilgili haberler gündeme alınmıştır. “Holbrooke gelme” (Sabah (02.02.1996: 14)) ve Başbakan Simitis’in “Atina ziyareti için önermiş olduğu tarihler Yunan Hükümetinin yoğun çalışma programı ile çakıştığından Holbrooke’un Atina’ya gelmesini mümkün kılmamaktadır” sözleri (Sabah (02.02.1996: 14)) Türk basını tarafından gündeme taşınarak kamuoyuna sunulmuştur. (Güncaan,2022)

“Çiller’den büyük gaf/ Bu toprak bizim mi?” manşeti ile Başbakan Çiller’in sözleri yayımlanmıştır. (Cumhuriyet, 2 Şubat 1996, 1, 19.)

Hürriyet gazetesi ise krize neden açtığı iddialarının kendisinden sekmesi için hedef gösterme yoluna Figen Akat gemisini kurtarmaya giden Türk kurtarma şirketinin krize yol açtığını iddia eder ki bu Yunan tarafının da iddia ettiği bir nedendi. (Hürriyet (03.02.1996: 3)) (Şihmantepe, Aydın, 2013)

Millî Gazete ‘de Yunan Gazetesi olan ToVima Gazetesinin başbakanlarını eleştiren sözlerine yer vermiştir. Gazete de başbakanı, “acemilikle” suçlayan emekli askerlerin sözlerine yer verilmiştir. “Simitis ise istediği generalleri görevden alarak “orduya sivil otoritenin hâkimiyeti” mesajını verdiğini göstermiştir.” (Millî Gazete (06.02.1996: 4), (Güncaan,2022)

Basın Konseyinin Açıklaması ve Eleştiriler

Basın Konseyi, basın meslek gruplarının mesleki kurallarını oluşturmak ile görevli olmalıdır ve daha evvel bahsettiğimiz Basın Etik İlkeleri içinde en çok göze çarpan ‘tarafsızlık’ olsa da Konsey, Kardak Krizi’nin milli bir mesele olması ve ulusal çıkarlarımız ile ilgili olması nedeniyle gazetecilerin bu konuda tarafsız olmasının olanaksız olduğu görüşünde olduğunu bildirmiştir. Yani bu durumda, kendi oluşturdukları etik uluslararası krizlere uygulanamaz, sonucuna ulaşıyor. Karardaki görüşleri daha da ileri götüren Konsey Genel Sekreteri Nilüfer Yalçın, “Kardak krizini Türkiye’nin millî onuru, toprak bütünlüğü ve Türkiye açısından bir meşru müdafaa konusu saymamak için bir insanın kendi ülkesine yabancılaştığı olması yetmez. Onun değer sisteminde köklü bir arıza olması gerekir,” demektedir (Medya Etiği ve Mesruluk Sınırları, 1999). Basın Konseyi, kendi belirledikleri etiğin ihlalini, gazetecilerin gözlem yaparak olayları aktarma görevinin dışına çıkmasını olağan karşılamış ve hatta arkasında durmuştur. Elbette bu durum eleştirileri de beraberinde getirmiştir.

Köşe yazarı Umur Talu ise ‘bayrak yarışının’ gözlemci konumu yitirttiği yönünde eleştiride bulunmuştur: “Cesaret ve cüretin sınırları açısından dikkat etmediğimiz meslek özellikleri var. Bunları çiğneyerek çok cesur ve cüretkâr olmak mümkün ama, bugün gazetecilik olayı diye kutsadığımız bu başarıların bazıları bu mesleğin özüne aykırı. Bunları normalleştirmenin tehlikeli olduğunu düşünüyorum. Son örnek kriz kayalıklarına bayrak dikme seferberliği. Hukuk ve diplomasi dilinde ihtilaflı sayılabilen

bir yere bayrak dikmek gazetecinin işi mi? Gazeteci olsa olsa, dikilen, indirilen bayrakları izler, saptar, görüntüler, iletir. Sorunun ne olduğuyla ilgilenir. Devletlerin işinde gazetecilerin birinci tekil şahıs olmaya hakkı var mı?” (Medya Etiği ve Mesruluk Sınırları,1999)

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) üyesi, sürekli basın kartı sahibi olan Cumhuriyet Gazetesi yazarı Deniz Som'a göre de gazeteciler, kriz sırasında asli işlerini unutmuşlardır. (Cumhuriyet Gazetesi, 16.10.2010) *“Gazeteci olaya müdahale ederse hem habere konu olan olayın doğal seyrini değiştirir hem de kendisi olayın içine girdiği için habere konu olur. Gazetecinin görevi habere konu olmak değil, haberi kamuoyuna yansıtmaktır... Eğer kayalığa Türk bayrağı dikilecekse, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilgili kurumları bu kararı alır ve uygular... Devletin çektiği bayrak, gazetecilerin çektiği bayrak gibi birkaç saat sonra indirilemez.”* (Medya Etiği ve Mesruluk Sınırları,1999) şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Türk Basım Haberlerinin Söylemsel Analizi

Milliyet Gazetesi'nde yer alan “Pangalos: Kardak Bizimdir” manşeti ile ‘karşı’ tarafın keskin bir görüşünü halka duyurarak Yunan tarafının düşüncelerine dair bilgi verilmiş.

Cumhuriyet

Gazetesi’detıpkıMilliyetGazetesiğibikarşıtarafıngörüşüneyervermişvehattayaşadıklarıçkarışıklıklarınadairbilgiverilmiş.

“Medyanın Bayrak Savaşı”, “Yunanistan’ın Kayalık Oyunu”

Sabah Gazetesi'nin bu olayla ilgili olarak yaşanan "bayrak krizi" 'nin asıl eleştirdiğini gördüğünüzde, muhtemelen olayın dramatize edilmiş veya sansasyonel bir şekilde sunulduğunu daha da fark etmişsinizdir. Etik açıdan Hürriyet Gazetesi muhabirlerini, kendi meslektaşları dahi eleştirmekten çekinmemiştir. Basın Etiği İlkeleri 4-12-13. Maddelerinin ihlal edilmesi nedeniyle eleştiri yapılmıştır.

Askerlerin Ege Denizine açılma bilgisini “Alarm” manşeti ile Türkiye Gazetesi, Türk halkına sansasyonel ve dikkat çekici bir şekilde bildirmeyi tercih etmiş. Alarm, beklenen saatte çalması için kurulan bir uyarıcıdır. Yani ‘Savaş için her şeyi hazırladık, kurduk; savaşın zamanı geldi.’ iması ile haber yapılmış. Bu haberde 3.maddeye aykırılık var denebilir çünkü daha fazla okunmak için atılan çarpıcı başlık nedeniyle ‘özel amaç ve çıkarlara uygun alet edilememe’ ihlal edilmiştir, denebilir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde “Ege Isınıyor” manşeti atarak tıpkı Türkiye Gazetesi'nde olduğu gibi savaşa imada bulunmuştur. Ardından aynı gün atılan “Yanıtımız Sert Olur” manşeti ile Yunan tarafının görüşü aktarılmıştır. Ertesi de gün “Kardak krizi turmandı” manşeti atılmış ve ayrıca aynı günün gazetesinde, “Türkiye: Sınır ihlali savaş sebebidir”, “Orduda alarm” yazılarak haber yapılmış ve savaşın ayak sesleri halka duyurulmuştur. En son verilen Figen Akat'ın fotoğrafının altına da “Krizde Clinton arabulucu” yazılması setonudüşürmüşvesavaşçıkmadanABD'ninarabuluculuğundakrizinbiteceğisinyaliverilmiştir. Bu haberde de 3.maddeye aykırılık var denebilir çünkü daha fazla okunmak için atılan çarpıcı başlık nedeniyle ‘özel amaç ve çıkarlara uygun alet edilememe’ ihlal edilmiştir, denebilir. *Ege ısınıyor* ve *Yanıtımız Sert Olur*, 13. Maddeye aykırılığı ileri sürülebilir yani halkı, şiddet, nefret, zorbalık ve ayrımcılığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapılamaz.

Kardak kayalıklarına çıkan SAT komandolarının grup komutanı Ali Türkşen, “Kardak’a çıktığımızda herhangi bir tacizle karşılaşmadık. Bayrağımızı dikip beklemeye başladık. Gece olmasına rağmen biz onları onlar da bizi görebiliyorlardı. Böyle onurlu bir görevi yerine getirdiğiniz için mutluyuz” (Türkiye (01.02.1996: 1).) diyerek Kardak Krizinin birebir yaşayan bir asker tarafından krizin önemine vakıf olmuş olduk.

Türkiye'de, yaşanan olay barışçıl bir şekilde çözüldü vurgulanırken Yunan Bakan Arsenis'in “Olay bitmiştir. Yunanistan hükümlerinden taviz vermemiştir” gibi sözleri üzerinde değişikliğe gidilmeden ağızdan çıktığı biçimde aktararak durum ortaya konulmuştur.

Sabah Gazetesi'nde yer alan “Holbrooke gelme” manşeti ile Yunanistan ile ABD arasındaki gerginlik gözler önüne serilmek istenmiş. Ve ardında yer alan “Atina ziyareti için önermiş olduğu tarihler Yunan Hükümetinin yoğun çalışma programı ile çakıştığından Holbrooke'un Atina'ya gelmesini mümkün kılmamaktadır” sözleri Yunanistan'ın ABD'den gelecek olan üst düzey ziyaretin istenmediği kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bir nevi Yunanistan'ın krizin istendiği gibi sonlanmadığına belki küçük düşüren ve kırgın oluşuna dair bir atıf vardır ve 4.maddeye aykırılık söz konusu olabilir.

“Çiller'den büyük gaf / Bu toprak bizim mi?” manşeti ile Cumhuriyet Gazetesi, başbakana bir eleştiri yapmak istemiş ancak haberin manşetinde ‘gaf’ gibi bir kelime ile servis edilmesinden başbakanın krize dair bir fikri olmadığına dair bir izlenim verilmiş. Gene 4.maddeye aykırılığını ileri sürebiliriz, başbakanlık titrini küçük düşürücü şekilde algılanmaya sebebiyet verebilir.

Hürriyet gazetesi haberinde ise kriz çıkarmak veya tırmandırmakla suçlanan bir gazetenin kendini aklamak adına suçu Türk kurtarma şirketine yüklemek istemiş ve kurtarma gemisini, Yunan tezlerini haklı çıkarmak ile suçlamıştır.

Millî Gazete 'de gündeme taşınan habere göre de Yunanistan'ın kendi içinde yaşadığı sivil hükümet ve askeri kanat arasındaki gerginliğe yer verilmiş ve kriz sonrası karşı tarafın nasıl karıştığı gösterilmek istenmiş. Karşı tarafa cevap hakkı doğurabilecek şekilde haber yapılması nedeniyle 16.maddeye aykırılık doğurabilecek tarzda haber yapılmış ancak bu aykırılık doğmuştur, denilemez.

Sonuç ve Değerlendirme

Basın etiği, gazetecilerin ve medya kuruluşlarının haberleri sunarken uymaları gereken temel değerleri ifade eder. Bu değerler arasında doğruluk, dürüstlük, bağımsızlık, objektiflik ve tarafsızlık gibi ilkelere riayet etmek önemlidir. Haberlerin gerçeğe uygun, doğru ve güvenilir olması önemlidir. Gazeteciler, haberlerini doğruluk prensibine dayanarak hazırlamalı ve okuyuculara yanıltıcı bilgiler sunmaktan kaçınmalıdır. Haberlerin hazırlanma aşamasında ve yayımlandığı süreçte dürüstlük ilkesine uyulmalıdır. Okuyuculara karşı şeffaf olunmalı ve haberin kaynaklarına dair net bilgiler sunulmalıdır. Gazeteciler, haberleri hazırlarken siyasi, ekonomik veya diğer dış etkenlerden bağımsız olmalıdır. Bu, haberin tarafsızlığına ve objektifliğine katkıda bulunur. Haberlerin tarafsız ve objektif bir dil kullanılarak sunulması gerekir. Gazeteciler, olayları tarafsız bir şekilde rapor etmeli ve kendi ön yargılarından kaçınmalıdır. Gazeteciler, haberlerini hazırlarken bireysel veya kurumsal çıkarlardan arınmalı ve tarafsızlık ilkesine sadık kalmalıdır. Haberler, toplumun genel çıkarlarını gözetenek sunulmalıdır.

Ancak, bazı durumlarda, medya kuruluşları daha fazla okuyucu çekmek amacıyla doğruluktan uzaklaşabilirler. Başlıkları abartabilir, sansasyonel bir dil kullanabilir veya haberleri kendi ideolojik görüşlerine uygun şekilde şekillendirebilirler. Bu durum, basın etiğine aykırıdır ve genellikle güvenilirliği zedeler. Okuyucular, bu tür uygulamalara karşı dikkatli olmalı ve farklı kaynaklardan bilgi alarak objektif bir bakış açısı geliştirmeye çalışmalıdır. Daha fazla dikkat çekmek amacıyla basın etiğini ihlal eden ve sınır tanımayan gazetecilik anlayışı, kriz anlarında gerilimi tırmandırabilecek sansasyonel haberlerle ön plana çıkar. Bu tarz haberler, genellikle gerçekleri abartarak veya çarpıtarak sunma eğiliminde olduğundan, kamuoyunda yanlış algılara neden olabilir ve krizin çözümünü daha da zorlaştırabilir.

Özellikle uluslararası ilişkilerde, bu tür medya uygulamaları diplomatik gerginliklere yol açabilir ve taraflar arasındaki güveni zedeleme potansiyeli taşır. Bu durum, toplumları yanlış yönlendirebilir, karşılıklı anlayışı azaltabilir ve krizi daha karmaşık bir hale getirebilir. Sınırları aşan, etik değerleri ihlal eden haber yaklaşımları, sadece basın özgürlüğüne zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda kriz anlarında ortaya çıkan hassas durumları daha da ağırlaştırabilir.

Medyanın sorumlu bir şekilde hareket etmesi ve basın etiğine uygun bir biçimde haber yapması, kriz anlarında gerilimi artırmaktan ziyade çözüm sürecine katkı sağlaması açısından önemlidir.

Bakıldığı zaman, Akat gemisinin karaya oturması ve sonrasında yaşanan "bayrak krizi" ile ilgili muhabirlerin siyasetçi gibi kayalıklara gitmesi ve sansasyonel haberler ile durumları daha da gerginleştirmesi, iki ülkeyi neredeyse savaşın eşiğine getirecek bir krize yol açtı. Halbuki gazetecilik, mesele çıkarmak değil; meseleleri olduğu gibi kamuoyuna aktarmaktır.

Sonuç olarak basın, toplumun bilgi alma hakkını güvence altına alarak, haberleri doğruluk, dürüstlük, bağımsızlık, objektiflik ve tarafsızlık ilkelerine uygun bir şekilde sunmalıdır. Bu değerlere bağlı kalmak, gazetecilerin güvenilirliğini ve toplum nezdindeki değerlerini de arttıracaktır. Bu nedenle krizlerin oluşumunu sağlayacak şekilde gündemi belirlemek yerine meslek ve basın etiğine uygun olarak meseleleri halka en doğru şekilde aktarmalıdır. Ayrıca çalışmamız krizi başlatma da adaya ilk çıkan Yunan gazeteciler ve Yunan basını hakkında haberler eklenerek genişletilmeye müsait olup karşılıklı iki basın analizi şeklinde yeniden ele alınabilir.

Kaynakça

Ateş, E. (2019). 1996- 2002 ARASI DÖNEMDE TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDEKİ GELİŞMELER. Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 7(1), 26-50. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/deniz-soma-veda-187774>

Doğru Habercilik ve Medya Etiği, 2023, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları

Ekin, Volkan (2010), Tüketim Toplumu, Hedonizm ve Araç Olarak Yazılı Basın, İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi

Güzel, Mustafa, 2007: "Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk Yunan İlişkileri", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s. 41.

Günçan, Emre. Türk ulusal basınında Kardak Krizi. Yüksek lisans tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2022.

Gürsoy-Mahdy, Zehra. Türkiye ve Yunanistan arasındaki krizlerde lider algılamaları. Diss. 2021.

Gölcü, Abdülkadir. "Haber söyleminde medya-siyaset ilişkisi: 29 Mart 2009 yerel seçimleri." Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi 29 (2009): 81-101.

Gümrükçü Harun-Karabulut Hüseyin, Kardak kayalıkları: Dünü Bugünü Yarını, Küresel Bakışla Kutup Çağı Dizi-5 Yıl:2021 Yedi Ada Yedi Sorun Yedi Çözüm

https://www.academia.edu/75231072/KARDAK_KAYALIKLARI

İşık, Duygu. 1980 sonrası Türk yazılı basınına etik açıdan değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.2007

Kardak Krizi, 1996: 32. Gün Arşivi, https://www.youtube.com/watch?v=_xi9B1nsCBQ. Erişim: 23.07.2021.

Keser, Ulvi ve A. K. Gökhan. "EGE'DE YUNANİSTAN'IN TÜRK ADALARI: UNUTULMAYANLAR." Motif Akademi Halkbilimi Dergisi 6.11 (2013): 146-166.

Nur Batur, Yürekte Gülerken Yürüdüm, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2004, s. 30.

Operasyon Kardak- Blue TV, <https://www.blutv.com/diziler/yerli/operasyon/1-sezon/operasyon-1-bolum>

Özgör, F. Nesrin. "EgeDenizi'ndeEgemenliğiBelirsizCoğrafiOluşumlarSorunu'nuOrtayaÇıkararak Kardak Krizi; Türkiye ve Yunanistan'daki Etkileri." Troy Academy 6.2 (2021): 643-668.

Serdar, Bora, (2020), Denize Bakma Denizden Bak Kardak, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul.

Sözcü Gazetesi (03.01.2021) <https://www.sozcu.com.tr/o-bayrak-inecek-o-asker-gidecek-wp6194151>

Sabah Gazetesi (09.11.2005)

https://www.sabah.com.tr/yazarlar/berberakis/2005/11/09/ zafiyetimizi_kardak_krizi_ortaya_cikardi

Şıhmantepe, Aydın. "Kardak Krizi Sürecinin Kriz Yönetim Prensipleri Açısından İncelenmesi." Güvenlik Stratejileri Dergisi 9.17 (2013): 127-155.

Yegen, Ceren (2014). MEDYANIN KAMUOYU OLUŞTURMA VE GÜNDEM BELİRLEME ROLÜ ÜZERİNE: SARAI SIERRA HABERLERİYLE OLUŞTURULAN YAPAY GÜNDEM. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (12), 21-46.

<https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>

<https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-117-ocak-1999/2311/medya-etiki-ve-mesruluk-sinirlari/5328>

GÖRSELLER:

Fotoğraf1:<http://kuzeyli48.blogspot.com/2013/01/kardakta-psikolojik-savasin-tum.html>.

Fotoğraf 2:<https://twitter.com/TrDisPolitika/status/825220209996922882>

Fotoğraf 3:<https://www.internethaber.com/kardak-fotograflari-19-yil-sonra-yayinlandi-foto-galerisi-1200825.htm>.

Fotoğraf 4:<https://www.21yyte.org/tr/merkezler/unutulan-bir-krizin-anatomisi-ve-perde-arkasi-kardak-kayaliklari-kriz>

Fotoğraf 5:<https://denizkartali.com/ceyrek-yuzuil-sonra-kardak-oymen-abdden-arayan-holbrooka-kardaktayiz-dedim.html>